

Moravská zemská knihovna Brno

1

1,080.419

THEOPRASTOS

POVAHOPIŠY

IKAR

IKAR

THEOFRASTOS

POVAHOPISY

8

ANTIKA

MZK-UK Brno

2610126848

159.92

544066

MORAVSKÁ ZEMSKÁ
KNIHOVNA

sign. 1-1080.419

Translation © 2000 by Václav Bahník
Frontispice © 2000 by Jáchym Šerých
Cover design © 2000 by Viera Fabianová
Czech edition © 2000 by Euromedia Group – Ikar

ISBN 80-7202-730-1

PŘEDMLUVA

Už dávno jsem o tom často přemýšlel a divil jsem se (a asi se divit nepřestanu), jak to přijde, že naše povahy nejsou uzpůsobeny stejně, přestože je v Řecku všude stejné podnebí a všichni Řekové mají stejné vychování. Já jsem, Polykle, pozoroval lidskou přirozenost už dlouhou dobu (vždyť jsem už devětadevadesát let na světě, stýkal jsem se s nejrůznějšími povahami a velmi pečlivě jsem je srovnával) a považuji za svou povinnost vylíčit v knize způsoby dobrých i špatných lidí. Vypíšu ti jednotlivě, jaké druhy povah se mezi lidmi vyskytují a jak se chovají v každodenním životě. Já si totiž myslím, Polykle, že naši sy-

nové budou lepší, jestliže jim zanecháme takové památky, podle jejichž příkladu se rozhodnou pro přátelství a styk jen s nejlepšími lidmi, aby byli aspoň tak dobří jako oni. Už se však vrátím k tomu, o čem jsem začal mluvit. Tvým úkolem bude sledovat mě pozorně a zkoumat, zda to, co říkám, je správné. Odpuštím si tedy jakoukoli předmluvu a zbytečné řeči netýkající se věci a budu nejprve mluvit o těch, kteří si vybrali horší cestu životem. Začnu s licoměrností a podám její definici, potom vyložím, jaký je licoměrník a jaké způsoby nabyt. Pak se pokusím podle jednotlivých druhů objasnit i jiná hnutí mysli, jak jsem si usmyslil.

1/
LICOMĚRNOST

Kdybychom chtěli podat povšechnou definici licoměrnosti, je to, jak se zdá, přetvářka k horšímu v činech i slovech. A takovýhle je licoměrník:

Je schopen přijít za svými nepřáteli a povídat si s nimi, místo aby jim dal najevo svou nenávist, do očí chválí ty, jimž potají nastražil léčku, vyslovuje politování svým soupeřům, když s ním prohráli spor.

Odpouští těm, kteří ho pomlouvají, a směje se tomu, co se proti němu říká.

S těmi, kterým někdo ublížil a které to mrzí, mluví, jako by se nic nestalo, a když někdo spěchá, aby se s ním mohl setkat, nechá ho přijít později.

Když něco dělá, nikdy to nepřizná, ale říká, že si to ještě rozmýšlí.

Předstírá, že právě přišel nebo že se opozdil nebo že byl nemocný.

Když na něm někdo chce půjčku nebo přátelskou výpomoc, vymlouvá se, že není bohatý. Když mu jdou obchody, tvrdí, že nemůže nic prodat, když neprodává, chlubí se, že prodává.

Jestliže něco slyšel, předstírá, že neslyšel, jestliže něco viděl, tvrdí, že nic neviděl, a když už něco přizná, řekne později, že se na nic nepamatuje.

O něčem říká, že o tom bude přemýšlet, tohleto nezná, tamhleto ho překvapuje a tohle zase prý jsou jeho vlastní závěry.

Vůbec vyniká v obratech jako: „Tomu nevěřím.“ – „To nechápu.“ – „Žasnu.“ – „Podle toho, co říkáš, se musel změnit.“ – „Abych pravdu řekl, mně říkal něco jiného.“ – „To se mi zdá nepravděpodobné.“ – „To povídej někomu jinému!“ – „Co má dělat? O tvých slo-

vech bych nerad pochyboval a o něm bych nechtěl soudit špatně.“ – „Dej pozor, abys nebyl příliš důvěřivý.“

2/

POCHLEBNICTVÍ

Pochlebnictví by bylo možno chápat jako chování, které přináší pochlebníkovi hanbu, ale současně i prospěch. A asi takovýhle je pochlebník:

Když jde s někým po ulici, říká mu: „Všiml sis, jak se za tebou lidé otáčejí? Nikdo jiný ve městě se nemůže něčím takovým pochlubit, jen ty.“ Nebo: „Včera se o tobě mluvilo s uznáním ve Sloupořadí. Sedělo tam přes třicet lidí, ale když náhodou přišla řeč na to, kdo je nejlepší, tu všichni, mnou počínaje, uvedli tvé jméno.“ Při takové řeči odstraní svému společníkovi smítko z pláště, sebere mu z vousů větrem zanesené stébélko, usměje se a řekne: „Vidíš? Dva dny jsem s tebou nebyl a už máš

na bradě plno šedivých vousů, i když máš na svá léta vousy černější než kdokoli jiný!“

Když ten člověk mluví, pochlebník ostatní okřikuje, aby mlčeli, nebo je chválí, když poslouchají; když skončí, poznamená: „Správně!“ Když řekne nějaký starý vtip, směje se tomu a strčí si cíp pláště do úst, jako by nemohl smích zastavit.

Koho potkají, tomu poroučí, aby se na chvílku zastavil, až jeho přítel přejde.

Jeho dětem kupuje jablka a hrušky a nosí jim je domů, dává jim je před otcovými očima, líbá je a říká: „To jsou hodné dětičky, inu, po tatínkovi.“

Když s ním kupuje boty u ševce, prohlašuje, že jeho noha má hezčí tvar než bota.

A když jeho přítel jde k někomu na návštěvu, běží napřed a oznamuje: „On jde k tobě!“ Pak se otočí a řekne: „Ohlásil jsem tě.“

Je také schopen běžet pro něco na ženský trh a ani se cestou nezastavit, aby si vydechl, tím si můžete být jisti.

První z hostů pochválí víno a řekne hostiteli ležícímu vedle něho: „Vždyť ty nic nejíš!“ Když si vezme něco ze stolu, rozplývá se: „To je pochoutka!“ Pak se ptá pána domu, zda mu není zima, nemá-li ho něčím přikrýt, že by ho třeba do něčeho zabalil. Naklání se při tom k němu a šeptá mu tato slova do ucha. Dívá se na něho i tenkrát, když mluví s někým jiným.

V divadle bere otrokovi z rukou polštáře a sám mu je klade na sedadlo.

O jeho domě říká, že je dobře postaven, o polích, že jsou dobře obdělána, o jeho podobizně, že mu je podobná.

3/ ŽVANIVOST

Žvanivost je pronášení nevhodných nebo dlouhých a neuvážených řečí. A takovýhle je žvanil:

Je schopen přisednout si k někomu, koho nezná, a nejprve mu pěje chválu na svou ženu. Potom mu vypravuje, o čem se mu na dnešek v noci zdálo, a pak probírá jedno za druhým, co měl k obědu. A když už je v ráži, vykládá, že teď jsou lidé mnohem horší než dřív, že podražilo obilí na trhu, že je ve městě mnoho cizinců, že po Dionýsiích bude zas moře splavné, že dá-li Zeus a naprší, bude lepší úroda, že napřesrok půjde na venkov hospodařit, že je život těžký, že o mystériích největší pochodeň

postavil Dámippos, dále kolik sloupů je v ódeiu, a – „Včera jsem zvracel,“ nebo „Jaký je vlastně dneska den?“ pak zas, že mystérie jsou v září, Apotúria v říjnu a venkovské Dionýsie v prosinci.

Když to s ním někdo vydrží, nikdy nepřestane.

4/ NEOTESANOST

Neotesanost je, jak se zdá, nedostatek lepšího vzdělání projevující se nezpůsobným chováním. A takovýhle je venkovský neotesanec: Je schopen napít se kykeónu, jít do sněmu a tvrdit tam, že voňavka z myrhového oleje nevoní o nic líp než tymián.

Nosí obuv větší, než má nohu. Mluví hlučně.

Přátelům a příbuzným nedůvěřuje, ale svému služebnictvu se svěruje s nejdůležitějšími věcmi. Nádeníkům, kteří u něho pracují na poli za mzdu, vykládá všechno, co se projednávalo na sněmu.

Když si sedá, vykasává si oděv nad kolena, takže je vidět jeho nahotu.

Na ulicích města ho nic neudiví ani nepřekvapí, ale zato když spatří vola nebo osla nebo kozla, zůstane stát a prohlíží si ho.

Dokáže si rovněž jít pro jídlo přímo do spížirny a zapíjet je neředěným vínem, miliskovat se potají se služkou, která má na starosti pečení chleba, a pak jí pomáhat namlít mouku pro všechny v domě i pro sebe.

Při snídani krmí domácí zvířectvo.

Když někdo zatuká na dveře, sám jde otevřít, zavolá psa, popadne ho za čenich a řekne: „To je strážce mého hospodářství a mého domu.“

Když od někoho dostává peníze, zkoumá je a odmítá je přijmout, že prý jsou příliš ošoupané, a chce místo nich jiné.

Jestliže někomu půjčil pluh nebo košík, srp nebo pytel, stane se někdy, že v noci nemůže spát, vzpomene si na to, vstane a jde o to okamžitě upomenout.

Když jde do města, ptá se každého, koho potká, zač byly kůže a slanečky a zda je dnes

nový měsíc, a když slyší, že ano, hned vypravuje, že se chce dát ostříhat, hned jak přijde do města, a cestou že se zastaví u Archia pro slanečky.

V lázních si zpívá.

A do podrážek si natluče cvočky.

5/ ÚLISNOST

Úlisnost, chceme-li ji definovat, je takový styk s lidmi, který pomáhá k oblíbenosti, není však podnícen nejlepšími úmysly. A zhruba takovýhle je bezpochyby úlisník:

Spatří někoho, kdo je ještě hodně daleko, a už ho zdraví, říká mu: „Můj vzácný příteli,“ a když mu složil obdivné poklony, chytí jej za obě ruce a nemá se k tomu, aby ho pustil, ale jde s ním takto kus cesty, zeptá se ho, kdy ho zas uvidí, a pak se s ním s nějakým komplimentem rozloučí.

Když ho pozvou k smířčímu jednání, snaží se zalíbit nejen tomu, koho zastupuje, ale i jeho odpůrci, aby se zdálo, že je nestranný.

Cizincům říká, že mají spíš pravdu oni než jeho spoluobčané.

Když je pozván na hostinu, žádá hostitele, aby dal zavolat své děti, a když přijdou, prohláší, že jsou otci podobné jako vejce vejci. Přitáhne je k sobě, obejmě je a posadí vedle sebe. S jedněmi si hraje na měch a sekyrku, druhé nechá spát na svém klíně, třebaže to je pro něho nepohodlné.

6/
MRAVNÍ OTUPĚLOST

Mravní otupělost je setrvání v nečestných slovech a skutcích. A asi takovýhle je člověk mravně otupělý:

Bez rozpaků dává čestné slovo, nevadí mu, když se o něm špatně mluví, uráží vlivné lidi.

Je zvyklý potloukat se nedbale oblečený a všeho schopný po náměstí.

Je samozřejmé, že dokáže tančit kordax, i když je střízlivý, a pohybovat se po jevišti s maskou na tváři ve sboru, když se hraje komedie.

Při představení komediantů chodí od jednoho k druhému, vybírá po měďáku a hádá se s těmi, kteří si přinášejí starou vstupenku a domáhají se, aby se mohli dívat bez placení.

Je však ochoten dělat i hostinského, kuplíře nebo výběrčího poplatků a není činnost tak nízká, aby se jí štítil: živí se třeba jako vyvolavač, kuchař nebo falešný hráč.

Matku by nechal umřít hladem a víc času než doma tráví ve vězení, kam se dostává za krádeže.

Patří také k těm, kteří kolem sebe shromažďují davy lidí, nadávají jim a hádají se s nimi hlučným a chraptivým hlasem. Někteří lidé přijdou, když on už začal, jiní odejdou dřív, než skončí, a tak jedni slyší začátek, druzí konečné shrnutí, třetí něco z prostředka. Nic přitom nepovažuje za lepší příležitost k ukázání své povahy, než když je nějaký svátek.

U soudu je stejně dobrý jako obžalovaný i jako žalobce, někdy se vyhne jednání a odpřisáhne, že se nemohl dostavit, jindy se dostaví se schránkou na spisy pod šatem a s oběma rukama plnýma listin.

Neodmítá ani hodnost velitele nad davem trhovců, bez zdráhání jim půjčuje peníze a vy-

bírá od nich lichvářský úrok půldruhého obolu z drachmy za den. Obchází jídelny a krámy s rybami a slanečky a mince, které při tomto svém podnikání vybere jako úrok, si ukládá do úst.

7/
UPOVÍDANOST

Zdá se, že upovídánost – kdyby někdo chtěl podat její definici – je nestřídmost v řeči. A asi takovýhle je povídálek:

Je schopen říci každému, kdo se s ním setká a vykládá mu o čemkoli, že tomu nerozumí, on sám že ví všechno a že mu to vysvětlí, věnuje-li mu pozornost.

Když mu někdo na něco odpovídá, skočí mu do řeči: „Nezapomeň, co mi chceš povědět.“ – „Dobře žes mi to připomněl.“ – „To je dobře, když si člověk popovídá.“ – „Co jsem to chtěl říci...“ – „Rychle jsi to pochopil.“ – „Už chvíli čekám, zda dospěješ k stejnému závěru jako já.“ Má nachystány ještě jiné takové

úvodní věty, takže ten, kdo se s ním setká, se ani nadechnout nemůže.

A když takovými řečmi ubije jednotlivce, je schopen jít i za celými skupinami lidí a rozehnat je uprostřed jejich jednání.

Přichází i do škol a tělocvičen a překáží chlapcům v učení, tolik toho nažvaní cvičitelům a učitelům.

Když někdo řekne, že už musí jít, je schopen jít s ním a doprovodit ho až domů.

Když se doví novinky ze zasedání sněmu, podrobně vše vypravuje dál a přidá k tomu vyličení souboje mezi řečníky, k němuž kdysi došlo, a řeči, které on sám v minulosti proslovil v lidovém shromáždění a jimiž si získal slávu. Své vypravování promísí obviňováním lidu, až posluchači zapomenou, co vlastně říkal, nebo napolo usnou nebo se uprostřed jeho povídání seberou a odejdou.

Při soudu ruší ostatní soudce při rozhodování, v divadle sousedy při sledování hry, na hostině nenechá ostatní jíst a říká, že když je ně-

kdo upovídaný, je pro něho těžké nemluvit, že jeho jazyk je ve vlhku jako ryba ve vodě a že by nemlčel, i kdyby ho lidé považovali za štěbetavějšího než vlaštovku. Nic si z toho nedělá, když se mu jeho vlastní děti posmívají a říkají mu, když je ospalý a chce, aby spaly také: „Tatínku, povídej nám něco a my usneme.“

8/ PANIKAŘENÍ

Panikaření je vymýšlení nepravdivých zpráv a událostí podle libovůle vymýšlejícího. A asi takovýhle je panikář:

Když potká nějakého přítele, rozjasní se mu tvář a s úsměvem se ho zeptá: „Odkud jdeš? Jak se máš? Víš něco nového o tomhle?“ A hned se znovu naléhavě ptá: „Může být nějaká novinka důležitější? Jistěže ne. Je to rozhodně dobrá zpráva.“ A ani ho nepustí ke slovu a křičí: „Cože? Tys nic neslyšel? Tak se mi zdá, že tě novinkami přímo pohostím.“

A hned tvrdí, že to slyšel od nějakého vojáka nebo od otroka patřícího pištci Asteiovi nebo od podnikatele Lykóna, který se právě z té

bitvy vrátil, jenže se při svých tvrzeních odvolává na takové lidi, které nikdo nemůže vzít za slovo.

A pak vypravuje, jako by to měl od nich, že Polyperchón a král vyhráli bitvu a Kassandros že je v zajetí. A když se ho někdo zeptá: „Ty tomu věříš?“ ujišťuje, že se to opravdu stalo, vždyť se to už rozkřiklo po městě, pověst o tom se stále šíří a všichni se v tom shodují, neboť říkají o bitvě totéž – že prý při tom teklo hodně krve. Dokazují prý to i tváře úředníků, neboť jsou všechny jako vyměněné. Kromě toho vykládá, že mu důvěrně prozradili, že je u nich v domě už pátý den kdosi, kdo přišel z Makedonie a všechno viděl.

A neřekli byste, jak přesvědčivě prokládá všechny tyto řeči dojemnými nářky: „Chudák Kassandros! Ten nešťastník! Zdalipak si uvědomuješ nestálost štěstí? Byl to kdysi mocný muž, a teď...“ Nakonec řekne: „Nech si to ale pro sebe!“ Jenže zatím s tím už oběhl všechny lidi ve městě.

9/

NESTYDATOST

Nestydatost lze vymezit jako pohrdání dobrou pověstí pro nečestný zisk. A právě takovýhle je nestydatý člověk:

Především je schopen jít k člověku, kterého připravil o peníze, a znova ho žádat o půjčku.

Dále – když přinese oběť bohům, sám jde jíst k druhému a všechno své maso nasolí.

Když je někam pozván, zavolá svého otroka, vezme ze stolu maso a chléb, dá mu to a řekne tak, že to všichni slyší: „Jen si dej, Tibeie.“

Jestliže byl někdy prospěšný řezníkovi, připomíná mu to při nákupu, stoupne si k váze a přihodí na ni nejraději kus masa, a když to nejde, aspoň kost na polévku. Když se to po-

daří, tím lépe, když ne, sebere ze stolu aspoň kus vnitřností a se smíchem odejde.

Když opatří pro své hosty z ciziny lístky do divadla, jde s nimi také, aniž zaplatil svůj díl, a druhého dne tam přivede i své děti a jejich vychovatele.

Jestliže někdo nese domů zboží, které laci-no koupil, chce na něm, aby mu z toho také něco přenechal.

Také přijde do cizího domu a vypůjčí si dnes ječmen, zítra otruby, a když to vrátí, musí si pro to půjčovatel přijít sám.

Je také schopen přistoupit v lázních ke kotli, nabrat si konví vodu, třebaže lázeňský křičí, sám se polít a při odchodu říci: „Umyl jsem se sám a nemusím ti za to děkovat.“

10/
SKRBLICTVÍ

Skrblictví je míru přesahující šetrnost ve všem, z čeho je užitek. A asi takovýhle je skrblík:

Přijde za dlužníkem až do domu dřív, než skončil měsíc, a žádá vrátit půl obolu.

Při společné hostině počítá, kolik pohárů kdo vypil, a Artemidě obětuje nejméně ze všech.

Když pro něho někdo něco výhodně koupí, ještě s tím není při vyúčtování spokojen a říká: „To se to kupuje za cizí peníze!“

Jestliže sluha rozbije starý hrnec nebo mísu, strhne mu to ze stravy.

Když jeho manželce upadne halířek, je schopen přerovnat zařízení bytu, odstavit postele a skříně a hledat ve škvírách v podlaze.

Jestliže něco prodává, stanoví vždy takovou cenu, že na tom kupující prodělá.

Na své zahradě nedovolí nikomu sníst jediný fík, nikdo mu nesmí přejít přes pole ani sebrat si ze země spadlou olivu nebo datli.

Každý den kontroluje mezníky, zda stojí na svém místě.

Když se mu dlužník opozdí s placením, je schopen vymáhat dluh zabavením majetku a požadovat úroky z úroků.

Když pořádá hostinu pro své spoluobčany, nakrájí maso na malé kousky dřív, než jim je předloží.

Z nákupu se vracívá s prázdnýma rukama.

Manželce zakazuje půjčovat sousedkám sůl, knot do lampy, kmín, majoránku, ječné kroupy, stuhy nebo kadidlo s odůvodněním, že tyto maličkosti dělají za rok mnoho.

Vůbec lze u skrblíků vidět, jak se pokladnice potahují plísni a klíče rozežírání rez, oni sami pak nosí pláště, které jim ani stehna nezakryjí, natírají se olejem z docela malých lahviček,

dávají se stříhat dohola, obouvají se až v poledne, a když odnesou plášť k valcháři, naléhají na něho, aby nešetřil hlinkou, aby se plášť brzy neušpinil.

11/
NEVYCHOVANOST

Není těžké vymezit, co to je nevychovanost: je to neskrývané urážlivé žertování. A takovýhle je nevychovanec:

Když potká ženy svobodného původu, vyhrne si šat a ukazuje ohanbí.

V divadle tleská, když už druzí přestali, vypískává herce, na které se ostatní dívají s potěšením, a když divadlo ztichne, vystrčí hlavu a říhne si, aby se každý ohlédl.

Přijde na tržiště, když je plné, postaví se k některému stánku s ořechy, jablky a jiným ovocem, dá se do řeči s prodavačem a při tom mlsá.

Ve společnosti osloví jménem někoho, s nímž se blíž nezná.

Když vidí, že někdo někam spěchá, zdržuje ho.

Když někdo odchází ze soudu, kde prohrál důležitý spor, přistoupí k němu a blahopřeje mu.

Sám chodí nakupovat, sám najímá pištkyň, lidem, které potká, ukazuje, co nakoupil, a zve je: „Pojďte to se mnou ochutnat!“

Zastaví se před holičem nebo před obchodem s voňavkami a vykládá, jak se dnes opije.

Když jde jeho matka od ptakopravce, rouhá se, a když se lidé modlí a přinášejí bohům úlitbu, upustí pohár na zem a směje se tomu, jako by provedl něco kdovíjak vtipného.

Při hře na aulos jako jediný z posluchačů vytukává rukou takt, prozpěvuje si k tomu a vytýká pištkyni, že tak brzo přestala.

Když si chce odplivnout, plivne přes stůl na sluhu.

12/
NEŠIKOVNOST

Nešikovnost je trapná neschopnost najít správný okamžik, nepříjemná pro ty, jichž se to týká.

A asi takovýhle je nešika:

Přijde se o něčem poradit k člověku, který právě nemá čas.

Uspořádá zastaveníčko své dívce tenkrát, když leží v horečce.

Přijde se žádostí o ručení za někým, kdo byl právě odsouzen, aby jako ručitel platil.

Dostaví se k soudu jako svědek až po vynešení rozsudku.

Jako host na svatební hostině haní ženské pokolení.

Zve na procházku ty, kteří se právě vrátili z dlouhé cesty.

Tomu, kdo už věc prodal, je schopen přivést kupce, který by dal víc.

Dokáže vystoupit ve shromáždění a znova něco vykládat od začátku, ačkoli to všichni slyšeli a pochopili.

Horlivě zařizuje druhým něco, oč ani nestojí, avšak ostýchají se odmítnout jej.

Když někdo přináší oběť, která ho přišla na hodně peněz, přijde k němu a vymáhá na něm úrok.

Když někde mrskají v jeho přítomnosti otroka, dá se do vypravování, jak se jednou jeden jeho otrok po takovém výprasku oběsil.

Jesliže je při nějakém smírčím řízení, rozeštvě obě strany, třebaže už byly ochotny ke smíru.

Když se mu chce tančit, nutí k tanci někoho, kdo ještě není opilý.

13/
PŘEHNANÁ HORLIVOST

Přehnaná horlivost se nepochybně bude jevit jako dobře míněná snaha hrnout se do všeho, ať jde o řeči, nebo o činy. A asi takovýhle je člověk přehnaně horlivý:

Veřejně vystoupí a zaváže se k něčemu, co nemůže splnit.

Když bylo něco jednomyslně uznáno za správné, má proti tomu ještě nějaké námitky a je usvědčen z omylu.

Přinutí otroka, aby namísil víc vína, než mohou hosté vypít.

Odtrhuje od sebe lidi, kteří se perou, i když je nezná.

Když někomu dělá průvodce, opustí vždy

cestu a vydá se zkratkou, avšak potom neví, jak dál.

Přijde k veliteli a zeptá se ho, kdy má v úmyslu sešikovat vojsko k bitvě a jaké rozkazy vydá pozítří.

Jde upozornit otce, že matka už je v posteli.

Když lékař zakáže dát nemocnému víno, on řekne, že to zkusí, dá mu je, a tím mu uškodí.

Na náhrobek zemřelé ženy napíše nejen její jméno a odkud je, ale i jméno jejího manžela, jejího otce i její matky s dodatkem, že to byli vesměs řádní lidé.

Když má přísahat, řekne lidem, kteří stojí kolem něho: „Přísaha? Já už jsem se v životě napřísahal!“

14/
TUPOST

Tupost, máme-li ji definovat, je pomalost ducha v řeči a činech. A asi takovýhle je tupec:

Spočítá něco na počítadle, zjistí výsledek a pak se zeptá souseda: „Kolik to je?“

Je na něho podána žaloba, on na to ale zapomene a odejde na venkov zrovna v ten den, kdy má soud.

Když jde do divadla, zůstane tam nakonec sám, protože při představení usne.

Když se hodně najedl a v noci vstane a jde na záchod, na zpáteční cestě málem usne, splete si dveře a sousedův pes ho pokouše.

Převezme něco, sám to uloží na místo a pak to hledá a nemůže nalézt.

Když mu někdo oznámí, že zemřel některý z jeho přátel a že má přijít na pohřeb, zesmutní, dá se do pláče a řekne: „Ať je mu přáno.“

Je schopen pozvat si svědky, když mu někdo splácí dluh.

V zimě vyplísni svého otroka, že nekoupil na trhu okurky.

Své děti honí do zápasení a běhání, až je schvátí.

Když venku na svém hospodářství sám vaří čočku, dvakrát ji osolí, takže pak není k jídlu.

Když prší, řekne: „Jak lahodná vůně jde z oblohy!“, zatímco ostatní říkají: „... ze země.“

Když se ho někdo zeptá: „Co myslíš, kolik pohřbů již prošlo Svatou bránou?“ odpovídá: „Tolik, kolik bych jich přál sobě a tobě.“

15/
HRUBOST

Hrubost je drsnost ve vztahu k lidem projevující se slovy. A asi takovýhle je hrubián:

Když se ho zeptáte: „Kde je ten a ten?“, odsekne: „Dej mi pokoj!“ Na pozdrav neodpoví.

Když něco prodává, neřekne kupujícímu, co za to chce, ale zeptá se ho: „Kolik dáš?“

Když mu chce někdo prokázat pozornost a pošle mu něco o svátcích, řekne, že to dárce nechce zadarmo.

Nepřijímá omluvu, když do něho někdo neúmyslně vrazí, postříká ho nebo mu šlápne na nohu.

Jestliže ho nějaký přítel vyzve, aby přispěl na sbírku, tak nejprve prohlásí, že nic nedá,

později však za ním přijde a dá, avšak řekne, že to jsou vyhozené peníze.

Když zakopne o kámen na cestě, je schopen proklít ho.

Nesnese, aby ho někdo nechal čekat.

Nechce se mu ani zpívat, ani přednášet, ani tančit.

Je dokonce schopen nemodlit se k bohům.

16/
POVĚRČIVOST

Pověřčivost je nepochybně jistá zbabělost ve vztahu k nadpřirozeným silám. A asi takovýhle je pověřčivý člověk:

Umyje si ruce v Devíti Studánkách, pokropí se svatou vodou, vloží si do úst lístek z posvátného vavřínu a chodí s ním celý den.

Když mu přeběhne kočka přes cestu, nejde dál, dokud tudy nepřejde někdo jiný nebo dokud sám nehodí tři kameny přes cestu.

Když spatří ve svém domě hada, tu jestliže to je had pareias, vzývá Sabazia, a jestliže to je posvátný had, ihned tam postaví svatyňku héróovi.

Když jde kolem uhlazených kamenů stojících na rozcestích, nalije na ně z lahvičky olej,

poklekne, pokloní se a pak teprve pokračuje v cestě.

Jestliže mu myš rozkouše pytel s moukou, jde za vykladačem znamení a ptá se ho, co má dělat. Když mu vykladač řekne, aby dal pytel spravít ševci, neposlechne ho a přináší oběť na odvrácení zla.

Pořád očišťuje svůj dům od kouzel, protože prý v něm straší Hekaté.

Jestliže zaslechne houkat sovu, když je na cestách, poleká se a jde dál teprve tenkrát, když vysloví zaklínadlo: „Athéno, stůj při mně!“

Má se na pozoru před šlápnutím na náhrobek stejně tak jako před přistoupením k mrtvole nebo k šestinedělce, protože prý mu může přinést prospěch, uchrání-li se před poskvrněním.

Čtvrtého a sedmého dne v měsíci dá pro lidi v domě svařit víno, sám jde a koupí větvičky myrty, kadidlo a svatý obrázek a po návratu stráví celý den tím, že věncí hermafrodíty a přináší jim oběti.

Když se mu něco zdá, chodí za vykladači snů, za věštci a za ptakopravci, aby se jich zeptal, ke komu z bohů nebo z bohyň by se měl modlit.

Když má být zasvěcen do Orfeova kultu, navštěvuje se ženou každý měsíc kněze, a když žena nemá čas, jde s chůvou a s dětmi.

Zdá se také, že patří k těm, kteří horlivě chodí k moři, aby se pokropili mořskou vodou.

Kdykoli spatří na rozcestí některou z Hekat ověncenou česnekem, vrátí se domů a umyje se od hlavy až k patě, pak zavolá kněžky a požádá je, aby jej očistily tím, že jej obejdou s mořskou cibulí nebo se štěnětem.

Když zahlédne člověka pomateného nebo postiženého padoucníci, otřese se a plivne do šatu na prsou.

17/
MRZOUTSTVÍ

Mrzoutství je bezdůvodné stěžování na všechno, čeho se člověku dostane. A asi takovýhle je mrzout:

Když mu přítel pošle kus pečeně jako výslužku, řekne poslovi: „Nepřál mi polévku a hlt vína, a proto mě nepozval na oběd.“

Když ho milenka líbá, řekne jí: „To bych se divil, kdyby tyto tvé polibky šly od srdce.“

Je rozzloben na Dia ne proto, že prší, ale že tak dlouho nepršelo.

Když najde na ulici měšec s penězi, stěžuje si: „Ale abych našel poklad, to se mi ještě nikdy nestalo.“

Koupí-li po dlouhém smlouvání lacino otro-

ka, řekne: „To bych se divil, kdyby za něco stál, když byl tak laciný.“

Když mu někdo přinese radostnou zprávu, že se mu narodil syn, hned řekne: „Když dodáš, že ja také pryč polovina majetku, budeš mít pravdu.“

Když vyhraje proces jednomyslným rozhodnutím soudců, ještě vytýká tomu, kdo mu napsal řeč, že vynechal mnoho důvodů.

Když mu přátelé přinesou výtěžek ze sbírky a řeknou: „Můžeš mít radost!“ odsekne: „A z čeho? Že musím každému ty peníze vrátit a navíc jim být vděčný jako za nějaké dobrodiní?“

18/
NEDŮVĚŘIVOST

Nedůvěřivost je nepochybně podezírání každého člověka z nepoctivosti. A asi takovýhle je nedůvěřivec:

Když pošle otroka na trh, pošle za ním druhého, aby zjistil, kolik ten první za nákup zaplatil.

Když sám nese peníze, třeba každých sto kroků si sedne a peníze přepočítává.

Když si lehne, ptá se manželky, zda zavřela pokladnici, zda je zapečetěna skříň s poháry, zda je zastrčena závora u domovních dveří. A když ona přisvědčí, stejně se sám vyhrabe z přikrývek, vezme svítilnu a neoblečený a bos to všechno proběhne a prohlédne, a tak se moc nevyspí.

Své dlužníky upomíná o úroky před svědky, aby nemohli zapřít, že byli upomínáni.

Je schopen dát si vyčistit plášť ne k tomu valcháři, který pracuje nejlépe, ale k tomu, který má dobrého ručitele.

Jestliže si někdo přijde vypůjčit poháry, nejčastěji je nepůjčí. Jestliže o ně stál nějaký dobrý známý nebo blízký příbuzný, půjčí je, ale nejradši by si je dřív vyzkoušel v ohni, zvažil a vyžádal si ručitele.

Otrokovi, který jej doprovází, přikáže, aby šel před ním, ne za ním, takže ho může hlídat, aby mu cestou neutekl.

Když si od něho někdo něco koupí a řekne: „Spočítej to a zapiš, nemám teď čas poslat si pro peníze,“ odpoví mu: „Nevadí, já s tebou budu chodit tak dlouho, až budeš mít čas.“

19/
ODPORNOST

Odpornost je nedostatek péče o vlastní tělo vyvolávající až ošklivost. A asi takovýhle je odporný člověk:

Chodí mezi lidmi s vyrážkou, s bílými skvrnami na kůži a s černými nehty a říká, že to je u nich v rodě, měl prý to jeho otec i děd a nebylo by prý lehké podstrčit jim někoho do rodiny.

Samozřejmě že vůbec neléčí vředy na nohách nebo rány na prstech, ale nechá je být, takže se jejich stav zhoršuje.

Je zarostlý jako zvíře nejen pod paždím, ale po celém těle, zuby má černé a zkažené.

Má také tyto nectnosti: smrká při jídle,

při oběti se pocáká krví obětovaného zvířete, když mluví, prská, když se napije, řihá.

Nemytý si jde lehnout s manželkou, ba ani se nezuje.

V lázních se natírá zkaženým zhoustlým olejem a plije si do něho, aby ho rozředil.

Vychází na náměstí v silném chitónu a velmi tenkém plášti plném skvrn.

20/
NETAKTNOST

Netaktnost, máme-li ji vymežit, je chování obtěžující, ale neškodící. A asi takovýhle je netaktní člověk:

Je schopen přijít k někomu, kdo právě usnul, a probudit ho, aby si s ním popovídal.

Zdržuje lidi, kteří se už chystají vydat se na cestu.

Když k němu někdo přijde s nějakou prosbou, požádá ho, aby počkal, že půjde nejdřív na procházku.

Vezme chůvě dítě, sám mu rozžvýká jídlo a krmí ho, mlaská na něho a říká mu, že je tátův malý šibal.

Při jídle vykládá, že se napil čemeřice a jak

ho to pročistilo nahoře i dole, že měl ve stolicí žluč černější, než je omáčka na stole.

Je schopen zeptat se před služebnictvem: „Řekni mi, maminko, jak ti bylo toho dne, kdy na tebe přišly bolesti a kdy jsi mě přivedla na svět?“ A pak odpoví sám místo ní, že je to příjemné i bolestné a že těžko může mít člověk jedno bez druhého.

Když je u někoho jako host, vypravuje, že má studni s ledovou vodou, že mu na zahradě roste hodně křehké zeleniny, že se jeho kuchař vyzná ve své práci, že jeho dům je jako hospoda, neboť je stále plný hostů, a jeho přátelé že jsou jak bezedný sud, neboť ať je napájí sebevíc, nikdy nemají dost.

Když má hosty, ukazuje jim, jaký je jeho parasítos ve společnosti chlapík. Aby je podnítil k pití, říká, že už je pro potěšení přítomných všechno připraveno, a že budou-li chtít, skočí otrok do nevěstince pro flétnistku, „aby nám všem zahrála a aby nás všechny oblažila“.

21/

MALICHERNÁ CTIŽÁDOSTIVOST

Malicherná ctižádostivost se bude jevit jako vulgární touha po poctě. A asi takovýhle je člověk malicherně ctižádostivý:

Když je pozván na oběd, snaží se mít u stolu místo hned vedle hostitele.

Když chce dát syna poprvé ostříhat, jde s ním do Delf.

Dbá na to, aby otrok, který ho provází po městě, byl Aithiop.

Když vrací minu ve stříbrňácích, platí nově raženými mincemi.

Kavce, kterou chová v bytě, je schopen koupit žebříček a udělat měděný štítek, aby s ním po žebříčku skákala.

Když obětuje vola, přibije staženou kůži z čela s rohy ovázanou velkými stuhami na stěnu proti vchodu, aby každý, kdo vejde, viděl, že obětoval vola.

Když skončil slavnostní průvod, jehož se zúčastnil v jezdeckém oddíle, dá otrokovi všechnu ostatní výstroj, aby ji odnesl domů, nechá si však ostruhy, oblékne si plášť a tak se prochází po náměstí.

Když mu pojde maltský psík, dá mu udělat hrob a postaví na něm pomníček s nápisem Klados z Malty.

Když obětuje v Asklépiadově chrámu kový prst, den co den ho leští, zdobí květinami a natírá olejem.

Když je jedním z prytanů, samozřejmě si vyjedná s ostatními pryty, že výsledek oběti oznámí lidu on. Vezme si krásný plášť, ověňčí se, vystoupí před lid a hlásí: „Mužové at-hénští, my, prytanové, jsme obětovali Matce bohů při svátku Galaxia, oběť byla příznivá a vy přijměte požehnání.“ Po tomto ohlášení

odejde domů a vypravuje ženě, že měl báječný úspěch.

Dává si často stříhat vlasy, zuby má bílé, bere si jiný plášť, i když starý je ještě čistý, a používá voňavku.

Na tržišti chodí k stánkům penězoměnců, v gymnasiích se zdržuje tam, kde cvičí efébové, v divadle při představení sedá blízko stratégů.

Pro sebe si nekupuje nic, avšak přátelům z ciziny pomáhá při vývozu zboží a posílá sůl do Byzantia, lakónské psy do Kyziku a hymétský med na Rhodos. A kdykoli něco takového dělá, vykládá o tom po celém městě.

Je samozřejmě schopen chovat doma opičku, pořídit si ptáka tityra, sicilské holuby, gazelí kostky, baňaté lahvičky na olej z Thúrií, zahnuté vycházkové hole z Lakedaimonu, závěs s vetkanými Peršany, cvičiště posypané pískem na zápasy a hřiště na míčové hry. Chodí po městě a nabízí je filozofům, sofistům, šermířům a hudebníkům pro jejich vystoupení. Sám pak přichází na představení se

zpožděním, když už je obecenstvo usazeno, aby si diváci říkali jeden druhému: „Tomu to tady patří.“

22/

PŘÍLIŠNÁ OPATRNOST

Opatrnost je potlačení ctižádostivosti, která by vyžadovala výdaje. A asi takovýhle je člověk nemístně opatrný:

Když dostane první cenu za uvedení tragédie, přinese Dionýsovi jako oběť stužku ze dřeva, na níž je napsáno jen jeho jméno.

Když se ve shromáždění lidu přistupuje k dobrovolné sbírce, beze slova se zvedne nebo odejde domů.

Když vdává dceru, prodá všechno maso z obětovaného zvířete kromě toho, které náleží kněžím, a lidi k obsluze při svatbě najímá beze stravy.

Když je triérarchem, rozprostře si na spaní

na palubě přikrývky kormidelníkovy, a své si uloží.

Je schopen neposlat své děti do školy o svátku Múz a tvrdit, že stůňou, aby nemuse-ly ničím přispět.

Maso a zeleninu koupené na trhu si strčí za šat a odnáší si je domů sám. Když si dá vyprat plášť, zůstane doma.

Když vidí jít proti sobě přítele, o němž se dověděl, že pořádá peněžitou sbírku, vyhne se mu a jde oklikou.

Manželce, která mu přinesla víc než talent věna, nekoupí služku, ale najme jí na ženském trhu malé děvče, aby ji doprovázelo na vycházkách.

Boty má samou záplatu a říká o nich, že jsou pevné jako z rohu.

Když vstane z postele, uklidí v domě a vyčistí lehátka.

Když si sedá, odhrne si svrchní šat, třebaže pod ním na sobě nic nemá.

23/
VYCHLOUBAČNOST

Vychloubačnost se nepochybně bude jevit jako předstírání neexistujících předností. A asi takovýhle je vychloubačný člověk:

Postaví se na přístavní hráz a vypravuje cizím lidem, že má hodně peněz na moři. Zeširoka vykládá, že půjčuje velké částky na úroky, kolik při tom vydělal a o co přišel. Uprostřed takového chvástání pošle svého malého otroka k penězoměnci, ačkoliv u něho má uloženou jedinou drachmu.

Je schopen utahovat si z člověka, který jde stejnou cestou, tvrzením, že jako voják sloužil s Alexandrem, v jakém k němu byl poměru a kolik si z výpravy přivezl pohárů zdobených

drahokamy. Tvrdí, že v Asii jsou lepší umělci než v Evropě. A tohle všechno napovídá, aniž vytáhl paty z města.

Chlubí se také, že má už tři dopisy od Antipatra, že ho zve, aby přijel k němu do Makedonie. Také prý od něho dostal nabídku na bezcelný vývoz dříví, to prý však on odmítl, aby kvůli tomu třeba neměl nějaké opletačky s úřady. Makedonci by si prý měli vidět dál než na špičku nosu.

Když byl nedostatek obilí, stálo prý ho to přes pět talentů, jak rozdával potřebným spoluobčanům, protože nedokáže odmítnout.

Ve společnosti neznámých lidí vyzve jednoho z nich, aby počítal na počítadle, a pak hlásí tu šest set drachem, tu tři sta, tu minu, u každé položky uvádí věrohodné jméno, až dojde k deseti talentům. Tolik prý vydal na dobrovolné přátelské půjčky pro ty lidi, a co ho stálo vystrojování lodí a jiné služby pro stát, to prý ani nepočítá.

Na koňském trhu si stoupne před obchod-

níky, kteří mají čistokrevné koně, a dělá, jako by je chtěl koupit.

Vybere si v krámu šatstvo za dva talenty a pak se vadí s otrokem, že s ním jde bez peněz.

Bydlí v nájemním domě, ale tomu, kdo to neví, tvrdí, že ho zdědil po otci a že ho chce prodat, protože je pro něho příliš malý na přijímání hostí.

24/
NADUTOST

Nadutost je opovrhování všemi ostatními kromě sebe samého. A asi takovýhle je nadutec:

Člověku, který by s ním chtěl po obědě o něčem mluvit, řekne, že se s ním sejde až na procházce.

Jestliže pro někoho něco udělá, připomíná mu, aby na to nezapomněl.

Když je požádán, aby rozsoudil spor, rozhoduje o něm v chůzi na ulici.

Když je zvolen do úřadu, odmítá jej a zapřísahá se, že nemá čas.

K nikomu nechce přijít první na návštěvu.

Dokáže vyzvat své dodavatele nebo nádeníky, aby k němu přišli hned, jak se rozední.

Když jde po ulici, nepouští se s nikým, koho potká, do hovoru, dívá se do země nebo k obloze – podle toho, jak se mu zachce.

Když má u sebe hosty, sám s nimi nejí, ale přikáže někomu ze svých lidí, aby se o ně staral.

Kdykoli k někomu jde, pošle napřed posla, aby ohlásil jeho příchod.

Nedovolí, aby k němu někdo vešel, když je na masáži, v koupeli nebo u jídla.

Když s někým účtuje, nařídí samozřejmě svému otrokovi, aby vše spočítal na počítadle a výsledek zapsal na účet.

Když někomu posílá dopis, nepíše: „Kdybys laskavě...“, ale: „Chci, abys...“, nebo: „Posílám k tobě člověka, aby mi od tebe přinesl...“, nebo: „Ať je to tak, a ne jinak!“ nebo: „Co nejdřív!“

25/
ZBABĚLOST

Zbabělost se nepochybně jeví jako povolnost duše ve strachu. A asi takovýhle je zbabělec:

Při plavbě po moři tvrdí o každém skalisku, že to je pirátská loď. Při každém zavlnění hladiny se ptá, není-li mezi lidmi na lodi někdo zasvěcen do mystérií. Když se kormidelník rozhlíží, aby se podíval, zda pluje prostředkem, hned se ho vyptává, co si myslí o počasí. Člověku, který sedí vedle něho, se svěruje, že ho znepokojuje strašný sen, který se mu zdál. Svlékne si chitón a dá ho otrokovi. Prosí, aby ho vysadili na pevninu.

Když se účastní vojenské výpravy jako pěšák a připravuje se útok, svolává k sobě všech-

ny ze svého oddílu a vyzývá je, aby se dřív, než vyrazí, rozhlédli kolem sebe, protože prý je těžké poznat, kdo jsou nepřátelé. Když slyší křik a vidí, jak vojáci padají, řekne svým sousedům, že si v chvatu zapomněl vzít meč, a běží do stanu. Sluhu pošle ven, aby se podíval, kde jsou nepřátelé, pak schová meč pod polštář a dlouho dělá, jako by ho hledal. Když ze stanu zahlédne, jak nesou někoho z jeho přátel zraněného, přiběhne k němu, povzbuzuje ho, chopí se ho a pomáhá ho odnést. Pak ho ošetřuje, čistí mu ránu, sedne si vedle něho a odhání mouchy z rány, zkrátka dělá všechno možné, jen aby nemusil jít bojovat s nepřáteli. Když trubač zatroubí k útoku, sedí dál ve stanu a křičí: „Ať tě krkavci sežerou! S tím svým věčným troubením ani nenecháš toho člověka usnout!“ Když se ostatní vracejí z bitvy, jde jim naproti, potřísněn krví z cizí rány, a vypravuje: „S nasazením života jsem zachránil jednoho z přátel.“ A přivede k ležícímu vojáky z téže obce a z téhož kraje, aby

se na něho podívali, a současně každému z nich vykládá, jak jej sám vlastníma rukama donesl do stanu.

26/
OLIGARCHICKÉ SMÝŠLENÍ

Oligarchické smýšlení se jeví jako touha po vládě dychtící po moci a zisku. A takovýhle je oligarchicky smýšlející člověk:

Když se lid radí, které muže má vybrat archontovi na pomoc při organizování slavnostního průvodu, vystoupí a prohlásí, že tito muži musí mít neomezenou moc. Jestliže jich jiní navrhnou deset, on řekne: „Stačí jeden, musí to však být opravdu muž.“ Z Homérových básní si zapamatoval jediný verš:

*Není dobré, když mnozí vládnou:
jen jeden buď vládcem.*

Z ostatních veršů nezná ani jediný.

Je jen přirozené, jestliže se ohání obraty jako: „Musíme se sejít sami a poradit se o tom.“ – „Musíme se stranit davu a tržiště.“ – „Skoncuje s dychtěním po úřadech a nenechme se od těchto lidí urážet nebo vynášet.“ – „Budou ve městě oni, nebo my.“

Vyjde z domu až v poledne se švihácky přehozeným pláštěm, vlasy a vousy nemá ani dlouhé, ani krátké, nehty má pečlivě ostříhané, vykračuje si ulicí u ódeia a vede takovéhle řeči: „Už to tu v tom našem městě není kvůli udavačům k vydržení.“ – „Od porotců na soudech moc zkusíme.“ – „Divím se lidem, kteří se věnují veřejným záležitostem: co si od toho slibují?“ – „Jak nevděčné je rozdílet a dávat!“ Prohlašuje, že mu je hanba, když vedle něho ve sněmu sedí nějaký hubeňour a umounělec.

A další stížnosti: „Kdy nás přestanou ničit nejrůznější povinnosti ukládané státem nám, bohatým, jako třeba vystrojování válečných lodí?“ – „Ta hnusná banda, která si říká vůdci lidu!“ – „Théseus byl první příčinou špatné-

ho stavu obce a právem si to odpykal, neboť byl první, koho zahubili.“

A ještě jiné takové řeči vede k cizincům a k těm spoluobčanům, kteří jsou stejného smýšlení a patří k téže straně.

27/
OPOŽDĚNÉ UČEDNICTVÍ
~

Opožděné učednictví se jeví jako sklon k činnosti překračující možnosti věku. A asi takovýchle je opožděný učedník:

V šedesáti letech je schopen učit se úryvky z básní, ale když je chce přednést při posezení u vína, nemůže si vzpomenout, jak je to dál.

Od syna se učí cvikům „Vpravo v bok!“, „Vlevo v bok!“, „Čelem vzad!“

Při svátku hérů chce závodit v pochodňovém běhu určeném pro chlapce.

Když je pozván k oběti na Hérakleovu slavnost, hodí samozřejmě svůj plášť na zem a popadne býka, aby mu ohnul šíji nazad.

Chodí po tělocvičnách, aby se zúčastnil zápasů.

V komediantských boudách vydrží přes tři i čtyři představení a učí se popěvky, které se tam zpívají.

Při zasvěcování do Sabaziových mystérií se snaží vyvolat v knězi co nejlepší dojem.

Chodí za hetérami, dobývá se k nim násilím, a když mu při tom jiný nápadník nařeže, soudí se.

Vyjede si na cizím koni do polí, po cestě předvádí svůj jezdecký um, kůň ho shodí a on si rozbije hlavu.

Ve spolku dekadistů zve k sobě členy, kteří nemají stejné zájmy jako on.

S otrokem, který ho doprovází, si hraje na velkou sochu.

S vychovatelem svých dětí střílí z luku a hází oštěpem do terče a radí mu, aby se od něho učil, jako by neznal svůj obor.

V lázních zápasí a kroutí při tom zadkem, aby vypadal jako školený zápasník.

Když jsou v jeho blízkosti ženy, cvičí taneční kroky a sám si k tomu zpívá doprovod.

28/
NACTIUTRHAČNOST

Nactiutrhačnost je náklonnost duše k horšímu projevující se v řeči. A asi takovýhle je nactiutrhač:

Když se ho někdo zeptá, kdo je ten nebo onen, spustí jako sestavovatelé rodokmenů: „Tak poslouchej. Nejdřív začnu jeho rodem. Jeho otec se jmenoval ze začátku Sósiás, na vojně se z něho stal Sósistratos, a když byl zapsán mezi občany, Sósidémos. Jeho matka je však urozeného původu z Thrákie. Aspoň jí říkají, když to neslyší, Krinokoraka – jako nějaké prostitutce. Takové ženy jsou prý u nich doma urozené. On sám pak, jak se od syna takových rodičů dá čekat, je darebák a nezaslouží si nic jiného než karabáč.“

O slušných ženách ti řekne: „Co nám tady vypravuješ za pohádky? Já přece takové věci znám!“ A pak pokračuje: „Tyto ženy chytají muže, kteří chodí kolem po ulici.“ – „To je dům, kde se zdvíhají stehna do výšky.“ – „Co se o nich povídá, to nejsou žádné výmysly: páří se jako čubky na ulicích.“ – „Nemluví o ničem jiném než o mužských.“ – „Samy chodí otvírat domovní dveře.“

Jestliže takový člověk slyší mluvit ošklivě o druhém, samozřejmě se přidá také: „Já toho člověka nenávidím jako nikoho jiného na světě. Je odporný, už když se na něho podíváš, a jeho špatnost nemá obdoby. Důkaz: své manželce, která mu přinesla věnem nevím kolik talentů, dává od té doby, co mu porodila děcko, na stravu tři měďáky a nutí ji, aby se v prosinci myla ve studené vodě.“

Když sedí ve společnosti, je schopen pomlouvat toho, kdo právě vyšel ven, a když jednou začne, neodpustí si, aby neostouzel i jeho rodinu, ale nejvíc špatného namluví o vlast-

ních přátelích a příbuzných, dokonce i o mrtvých a takovému pomlouvání říká volnost slova, demokracie a svoboda – a to je pro něho největší potěšení v životě.

29/
 VYHLEDÁVÁNÍ STYKŮ
 SE ŠPATNÝMI LIDMI

Vyhledávání styků se špatnými lidmi je sympatie ke špatnosti. A asi takovýhle je přítel špatných:

Vyhledává styk s lidmi, kteří prohráli v soukromé nebo politické při, a věří, že se stane zkušenější a obávanější, bude-li se s nimi stýkat.

Nad hrobem řádných lidí říká: „To už tak bývá...“ – „Povídá se, že...“ – „Nikdo není poctivý.“ – „Všichni jsme stejní.“ A když řekne: „To je ale řádný člověk,“ myslí to ironicky.

Darebáka prohlásí za člověka bez předsudků, a ať ho někdo podrobí zkoušce, chce-li. Připouští, že něco z toho, co o něm lidé říkají, je pravda, jsou prý však také věci, které ne-

znají. Je prý to člověk duchaplný, družný a obratný. Ujišťuje, že se v životě neseťkal se schopnějším člověkem. Je při něm, ať už mluví na sněmu, nebo je souzen na soudě. Je schopen říci sousedům, že je třeba posuzovat věc, a ne osobu. Prohlásí jej za hlídacího psa lidu, neboť jej střeží před škůdci. „Jestliže takové lidi necháme na holičkách,“ říká, „nebudeme mít nikoho, kdo by se spolu s námi staral o obecný zájem.“

Je schopen obhajovat ničemné cizince a podporovat na soudech věci, které jsou špatné. A když urovnává nějaký spor, obrací slova obou stran k horšímu.

30/
HAMIŽNOST

Hamižnost je touha po nečestném zisku. A takovýhle je hamižník:

Jestliže pořádá hostinu, nepředloží hostům dost chleba.

Vypůjčí si peníze od cizince, který je jeho hostem.

Když dělí maso, prohlásí, že je spravedlivé, aby ten, kdo dělí, dostal dva díly, a hned si je vezme.

Když obchoduje s vínem, prodává je ředěné vodou, a to i přáteli.

Jde s dětmi do divadla jen tenkrát, když nájemci divadla pouštějí zadarmo.

Když je členem vyslanectva, nechá doma

peníze poskytnuté státem na cestu a vypůjčuje si od ostatních. Otrokoví, který jej provází, naloží větší břemeno, než může unést, a dává mu jíst méně než ostatní. Vyžádá si svůj díl z darů a prodá jej.

Když se v lázních natírá olejem, řekne svému otrokovi: „Chlapče, koupil jsi žluklý olej,“ a natře se cizím.

Když jeho otroci najdou na cestě pár měďáků, je schopen vyžádat si od nich svůj díl se slovy, že Hermovy dary jsou společné.

Když si dá vyprat plášť, vypůjčí si přítelův a nosí jej tak dlouho, dokud ho přítel neupomíná.

A ještě několik jiných podobných rysů jeho povahy:

Služebnictvu sám odměňuje jejich příděl mouky mírou se dnem promáčknutým dovnitř, a ještě často nedosype.

Od přítele kupuje pod cenou, ten si však myslí, že prodává za běžnou cenu. Sám při prodeji předražuje.

Když splácí třicet min, které byl dlužen, vrátí o čtyři drachmy méně.

Když jeho synové pro nemoc nechodí celý měsíc do školy, strhne učiteli z platu poměrný díl a v měsíci únoru je vůbec do vyučování neposílá, aby nemusel platit školné, protože v tom měsíci je mnoho různých svátků.

Když vybírá od otroka podíl z výdělku, žádá od něho příplatek za směnu měďáků za stříbro a stejně tak, když přijímá vyúčtování od správce.

Když pořádá hostinu pro členy svého bratrstva, žádá, aby se ze společné pokladny platilo i jídlo pro jeho služebnictvo, ale každou půlku ředkvičky, která zbyla na stole, sepíše, aby ji posluhující otroci nesebrali.

Když cestuje společně se známými, nechá si posluhovat od jejich otroků, svého otroka pronajme jinam a jeho mzdu nedá do společné pokladny.

Jestliže se u něho pořádá hostina na společné útraty, započítá si samozřejmě jako svůj

příspěvek každou maličkost, kterou poskytl, jako dříví, čočku, ocet, sůl, olej do lampy.

Když se někdo z jeho přátel žení nebo vdává dceru, nějaký čas před svatbou odcestuje, aby nemusil poslat svatební dar.

Od známých si vypůjčuje takové věci, o jejichž vrácení by nikdo neupomínal a jež by ani neměl chuť přijmout zpět, kdyby je někdo vrátil.

31/
FILOLOGIE

Filologie je zřejmě jakási přehnaná touha po starověkých písemných a věcných památkách. A asi takovýhle je filolog:

Nesmírně oceňuje, ba považuje přímo za posvátné knížky, papyry, nápisy a jiné takové věci jen proto, že jsou staré, raduje se, když je nalezne nikoli bezvadné, ale naopak pokažené mnoha chybami a mezerami, a jejich odstraňování a opravování prohlašuje za činnost nejpríjemnější a nejváženější. Jestliže se někde nalezne něco z dávného písemnictví, je potěšen, jestliže je to napsáno na pergamentu, tančí, jestliže je to na papyru, jása radostí, jestliže je to na kameni, zpívá

vítěznou píseň, jestliže je to na kovu, klaní se k zemi.

Umělcům své doby se ani trochu neobdivuje, avšak stále o nich opakuje jeden a týž Homérův verš:

Jací to nyní jsou lidé!

Kdykoli však spatří nějakou sochu bez nosu a se zuráženými údy nebo třeba bez hlavy nebo střep z rozbitého hrnce, na kterém je vyobrazen zadeček nějakého kluka, vyskakuje do výšky a vykřikuje: „To je krása!“

Víc času stráví po knihovnách než doma a knih má plnou ložnici, jídelnu i obývací pokoj. Na jeho psacím stole služka nesmí uklízet a dělat pořádek.

Má kupu dětí, a když některé potká na ulici, nepozná je, ale vlídně je osloví:

Dítě, proč pláčeš? Kde je tvůj domov, kde rodiče tvoji?

Je také schopen nutit pětileté děcko, aby se

učilo zpaměti dlouhé homérské eposy, a manželku, aby studovala řeckou literaturu.

Dávné zákony Řeků a Římanů zná bezpečněji než zákony své vlasti.

Jeho plášť má starobylý střih, jeho kalhoty jsou větší než jeho stehna.

Neustále o něčem poučuje, a kdo mu nevěří, na toho se zlobí.

S odborníky téhož oboru věčně svádí strašné boje, silným hlasem rozhodně tvrdí, že jen to je správné, co řekl on sám, bez ohledu na to, že ostatní mu do toho křičí jeden přes druhého.

Užívá výroků tohoto druhu: „Nevěřím.“ – „To je nesmysl.“ – „Už dávno jsem nesporně dokázal pravý opak.“ – „To jsi ještě nečetl, co jsem o tom nedávno napsal?“

Nejraději cestuje do Athén a do Říma a vychvaluje tamější podnebí a zem a moře a tamější muže a ženy a děvčata a obrázky toho všeho stále nosí u sebe a přímo se v nich zhlíží.

Skupuje neplatné nebo falešné mince a střepy a kaménky a lahvičky a různé krámy

a utratí všechny peníze, které měl s sebou na cestu, ani neví jak.

Když se vrátí domů, slibuje manželce (na okraji je připsáno: a tchyni), že ji podruhé vezme s sebou.

POZNÁMKY

Předmluva DEVĚTADEVADESÁT LET – Údaj je porušený – Theofrastos zemřel v pětaosmdesáti letech; podle některých je celá předmluva dílem pozdějším; pokud je však předmluva autentická, vyplývalo by ze zmínky o způsobech DOBRÝCH A ŠPATNÝCH LIDÍ, že Theofrastos uskutečnil jen část svého plánu a vylíčil jen povahy špatné.

- 2/ ŽENSKÝ TRH – Na něm se prodávaly potraviny a potřeby pro domácnost; nákup tam obstarávali otroci.
- 3/ V ZÁŘÍ, V ŘÍJNU, V PROSINCI – V uvedených měsících byly tyto svátky slaveny každý rok, čímž autor naznačuje, že žvanil neříká nic nového.
- 4/ KYKEÓN – Byl to oblíbený nápoj attických sedláků,

který se vyráběl z vína, medu a dalších přísad, např. mouky, strouhaného kozího sýra a různých bylin, kupř. tymiánu; byl užíván také jako lék a projímadlo.

- 6/ **KORDAX** – Člověk, který si na sobě dal záležet, tento neslušný tanec netančil, leda když ho opilost zbavila zábran.
- PŮLDRUHÉHO OBOLU Z DRACHMY** – Poněvadž jedna drachma se dělila na šest obolů, jedná se o 25% úrok.
- UKLÁDAT MINCE DO ÚST** – Byl to zvyk dost rozšířený mezi chudými lidmi.
- 8/ **POLYPERCHÓN** – Od roku 319 př. n. l. byl správcem Makedonie po Antipatrovi; válčil několik let s Antipatrovým synem Kassandrem.
- 9/ **VŠECHNO SVÉ MASO NASOLÍ** – Ze zvířete přineseného jako oběť bohům byla část spálena na oltáři, část dostal kněz a z části připravil ten, kdo oběť přinesl, slavnostní pohoštění pro svou rodinu a pro své přátele.
- PŘIHOdí NA NI KUS MASA** – Když už bylo koupené maso odváženo.
- 10/ **PŮL OBOLU** – Jde o nepatrnou částku.

ARTEMIDĚ OBĚTUJE – Byl to asi spolek lovců a bohyně lovu Artemis byla jejich patronkou.

VALCHÁŘ – Vedle výroby nových látek čistili valcháři špinavé šatstvo.

11/ SÁM CHODÍ NAKUPOVAT – Athéňan z lepší společnosti mohl jít na trh jen v doprovodu otroka, který nakoupené věci odnesl.

PTAKOPRAVEC – Byl to věštec, který vykládal vůli bohů z chování ptáků.

12/ KDO JEŠTĚ NENÍ OPILÝ – Opilost byla omluvou, když se svobodný Řek dal do tance.

14/ HONÍ DO ZÁPASENÍ – Tedy zapomene, že cílem cvičení je zlepšit zdravotní stav.

KDYŽ PRŠÍ... – Místo je málo srozumitelné, je zřejmě porušeno.

SVATÁ BRÁNA – Byla to athénská brána, kterou procházela cesta na hřbitov v Kerameiku.

16/ SABAZIOS – Jméno orientálního božstva uctívaného orgiastickým tajným kultem.

ČTVRTÝ DEN V MĚSÍCI byl zasvěcen Hermovi, SEDMÝ Apollónovi.

- 17/ **KDO MU NAPSAL ŘEČ** – V Athénách musil žalobce i obžalovaný před soudem vystoupit sám osobně, nemohl být zastoupen advokátem; když nebyl obratným stylistou nebo znalý práva, dal si řeč napsat od tzv. logografa a naučil se jí zpaměti.
- 19/ **V SILNÉM CHITÓNU A VELMI TENKÉM PLÁŠTI** – Nosí tedy spodní oděv zimní a svrchní oděv letní.
- 20/ **PARASÍTOS** – Příživník, člověk bez prostředků, který se přiživuje u stolu bohatých a odměňuje se různými službičkami i tím, že slouží jako terč různých vtipů.
- 21/ **POPRVÉ OSTŘÍHAT** – První stříhání vlasů mělo náboženský ráz, vlasy byly obětovány božstvu chránícímu město.
- MINA** – Jednotka váhy (436.6 g) a měny (stejná váha stříbra), která se dělila na 100 drachem.
- PRYTANOVÉ** – Byl to padesátičlenný výbor z pětisetčlenné athénské rady, který úřadoval desetinu roku a řídil v té době stát.
- EFÉBOVÉ** – Athéňané, kteří dovršili 18 let; rok se cvičili a pak rok sloužili jako vojáci ve strážních oddílech.

STRATÉGOVÉ – Deset vysokých úředníků v Athénách, kteří veleli vojsku a měli i civilní pravomoc.

POSÍLÁ SŮL – Místo je nejasné.

22/ **ZA UVEDENÍ TRAGÉDIE** – Nikoli jako autor, ale jako chorégos, který na svůj náklad uspořádal představení; když hra jím vypravená získala první cenu, věnoval chorégos Dionýsovi, o jehož svátcích se soutěže pořádaly, mramorovou desku, obvykle zdobenou reliéfem, nebo sochu, případně oltář.

TRIÉRARCHÓN – Byl tak nazýván ten, komu byla státem uložena povinnost vypravit na svůj náklad válečnou loď – triéru; to byla jedna z tzv. leitúrgií ukládaných bohatým občanům (jinou byla chorégie); kormidelník v noci sloužil, přikrývky potřeboval až ráno.

TALENT – Tato athénská jednotka váhy se rovnala 26,2 kg, v peněžnictví téměř množství stříbra.

23/ **DRACHMA** – Mince s obsahem 4,4 g stříbra.

ANTIPATROS – Správce Makedonie po Alexandrově smrti (v letech 323 – 319 př. n. l.)

25/ **ZASVĚCENÍ DO MYSTÉRIÍ** – Takoví lidé byli pod ochranou bohů.

SVLÉKNE SI CHITÓN – To proto, aby mohl v případě ztroskotání lodi lépe plavat.

26/ JEDINÝ VERŠ – Ílias, II, 204.

THÉSEUS – Legendární athénský král prý dal lidu dost velká práva, byl však ostrakismem vypovězen z Ahtén.

27/ DEKADISTÉ – Slovo je odvozeno od řeckého *deka* (deset), avšak smysl není jasný; snad je to jméno pro ty, kteří se scházeli každý desátý den v měsíci.
VELKOU SOCHU – Text je nejasný.

28/ SÓSIÁS – jde o běžné jméno otroka; změnou jména na SÓSISTRATOS (Zachránce vojska) a SÓSIDÉMOS (Zachránce lidu) se naznačuje společenský vzestup z otroka na svobodného občana.

30/ MÍRA FEIDÓNSKÁ – Tyto míry (nazvané tak podle Feidóna, krále v Argu) byly menší než míry zavedené v Athénách Solónem.

POŘÁDÁ HOSTINU – Nikoli za své peníze, ale na společný náklad.

31/ V důkladně komentované edici Theofrastových Povahopisů vydané v roce 1897 v Lipsku Filolo-

gickou společností jako společné dílo osmi lipských filologů byl na závěr jako filologický žert přidán „apokryfní“ 31. povahopis. Otiskujeme jej též jako zajímavou ukázkou toho, že vážní mužové vědy dovedou mít i smysl pro humor a dokáží si „pohrát“ a zažertovat si i na vlastní účet. Povahopis je uveden takto:

„Skončili jsme práci, před námi ležely hotové rukopisy, a tu nám štěstí hodilo do klína nález mimořádného významu. Mezi poklady plagwitzského egyptského muzea jsme objevili na několika nenápadných papyrových útržcích, které lze sestavit v souvislý text bez mezer (což je vzácný případ), jedenatřicátý Theofrastův povahopis. Je dochován ve výborném stavu, jen několik zřejmých menších písařských chyb jsme bez řeči opravili. Písmo svými tahy ukazuje do 3. století př. n. l. Vedeni přáním předložit svůj nález okamžitě 44. filologickému shromáždění, rezignovali jsme na komentář. I bez něho bude zřejmý textově kritický a kulturně historický význam neocenitelné písemné památky. Připojený obraz se nalézá na dosud nepublikované řecké váze, která nám byla k tomu účelu laskavě přenechána přítelem.

V Lipsku 28. září 1897“

EDICE ANTIKA
SVAZEK 3

THEOPRASTOS POVAHOPISY

Z anglického vydání *The Characters of Theophrastus*
(J. M. Edmonds, London 1946)

přeložil Václav Bahník

Odpovědná redaktorka Těňa Holasová

Obálku navrhla Viera Fabianová

Frontispice Jáchym Šerých

Graficky upravil Jáchym Šerých

Vydala Euromedia Group – Ikar

v roce 2000 jako svou 1128. publikaci

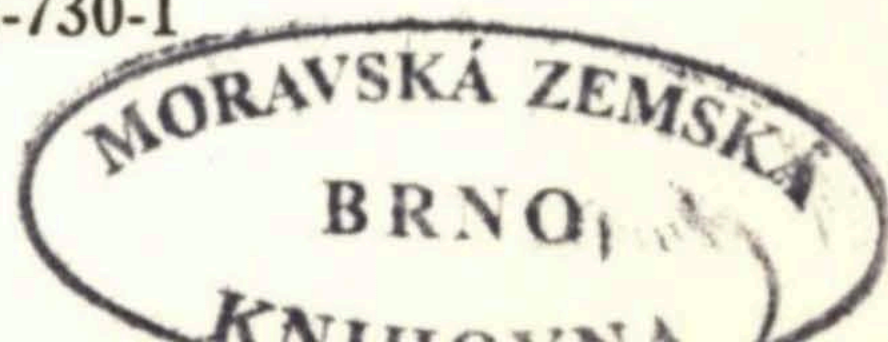
V tomto překladu vydání druhé, v nakladatelství Ikar první

Sazbu zhotovilo Sdružení MAC, spol. s r. o., Praha

Vytiskly Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica

13/34

ISBN 80-7202-730-1

MZK-UK Brno

2610126848